

ความรู้ ความจริง ความดี
Knowledge, Truth, Goodness

พระครูธรรมธรรบงกช (คนธาโร)¹

PhraKru Thammthornbongkot (Kandharo)¹

กาญจนา ดำจुติ²

Kanchana Damjuti²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chantaburi Campus¹

Corresponding Author, Email: phrakrutarmmatr@gmail.com¹

บทคัดย่อ

ความรู้ที่ได้ยินจากผู้อื่น แม้แต่ความรู้ที่มาจากการคิดของตัวเอง ศาสนาพุทธไม่ได้เรียกว่าความรู้ มันเป็นเพียงความเชื่อ เพราะอาจมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน แต่สิ่งที่ศาสนาพุทธเรียกว่าความรู้ที่แท้จริงคือความรู้ที่เกิดจากสัญชาตญาณ หากต้องการทราบความจริงในธรรมชาตินั้นเป็นจริง มันเป็นความรู้ในความจริง และความรู้สึกที่ดีของคุณธรรมของผู้ผลิตและผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มันแสดงถึงลักษณะหรือสถานะของความดีที่เป็นของตัวเอง เพราะมันเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ในการลดความชั่วร้ายเพิ่มดีมีความเกี่ยวข้องทั้งหมด ความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ เมื่อผู้คนได้รับความรู้พวกเขาจะบรรลุความจริงในที่สุด พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักแหล่งความรู้ ไม่ทั้งความเชื่อและการให้เหตุผล มันไม่ได้รับการสอนให้ติดเท่านั้น อธิษฐานขอสำนึกตัวเอง มันเป็นสิ่งที่ศาสนาพุทธมีความสำคัญมากกว่าเพราะเป็นวิธีการเข้าถึงความจริงขั้นสุดท้ายเป้าหมายเดียวของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน

คำสำคัญ: ความรู้, ความจริง, ความดี

Abstract

Knowledge which is heard from others. Even the knowledge that comes from thinking of themselves. Buddhism is not called knowledge. It's just a belief. Because there may be an uncertain change. But what Buddhism calls true knowledge is knowledge caused by the intuition. To

know the truth in nature is true. It is knowledge in truth. And good sense of the moral of the maker and others involved. It represents the nature or state of goodness that is itself. Because it is good. Useful to reduce the evil add good are all related. Belief is the beginning of knowledge. When people get the knowledge, they will eventually achieve the truth. Buddhism teaches the source of knowledge. It does not leave the faith and reasoning. It is not taught to stick only pray for self-realization. It is something that Buddhism is more important because it is the way to reach the ultimate truth, the only goal of Buddhism is nirvana.

Keywords: knowledge, truth, goodness

บทนำ

ความรู้ (ญาณวิทยา)

ที่มาของความรู้ ความรู้ญาณวิทยาตะวันตกที่ได้ศึกษาเรื่องที่มาของความรู้ ซึ่งประมวลได้ว่าคนเรามีวิธีหาความรู้ได้ดังต่อไปนี้ ผัสสะ (sensation) รู้โดยประสาทสัมผัส (senses)

1. ความเข้าใจ (understanding) รู้โดยการอนุมาน (inference)
2. อัชฌัตติกญาณ (intuition) รู้โดยสามัญสำนึก (common sense)
3. ตรัสรู้ (enlightenment) รู้โดยญาณพิเศษ (transcendental intuition)
4. วิวรณ์ (revelation) รู้โดยการเปิดเผยของสิ่งเหนือธรรมชาติ (supernatural manifestation)

จะเห็นว่าความรู้เกิดได้จากหลายทาง แต่ละทางได้ความรู้ที่มีระดับความจริงต่างกัน ในทางพุทธศาสนาเชื่อว่า ความรู้จากการตรัสรู้ จะให้ความจริงสูงสุด

ความรู้ตามหลักพุทธศาสนา

ตามหลักพุทธศาสนานั้นได้แบ่ง ความรู้ ออกเป็น 4 ระดับคือ 1) ความรู้ระดับวิญญาน ได้แก่ การรับรู้ทางอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นความรู้ระดับพื้นฐาน เป็นความรู้เบื้องต้นเมื่อได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้ลิ้มรส สัมผัส และรู้สึกทางใจ 2) ความรู้ระดับสัญญา คือ ความรู้ที่เกิดจากการกำหนดหมายบันทึกไว้ หรือจำไว้เป็นวัตถุดิบของความคิดต่อไป ทำให้มีการรู้จัก จำได้ รู้ เข้าใจ และคิดได้ยิ่งๆ ขึ้นไป 3)

ความรู้ระดับทฤษฎี ได้แก่ ความเข้าใจตามแนวความคิดของตน เป็นความรู้ที่สรุปลงเป็น ความเห็น ทฤษฎี ทศนะ ซึ่งเทียบได้กับทฤษฎีทางปรัชญาต่างๆ ไป ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็น ความคิดที่ได้กลั่นกรองจนสรุปเข้าไว้เป็นของตนแล้ว ไม่ว่าจะมึเหตุผลหรือไม่ก็ตาม และ 4) ความรู้ระดับญาณ ปัญญา หรืออภิปัญญา ได้แก่ความรู้ที่เกิดจากการหยั่งรู้ เป็นความรู้ บริสุทธิ์ เป็นเช่นแสงสว่างที่ผุดแจ้งกระจ่างขึ้น ทำให้มองเห็นธรรมชาติอันแท้จริงของสิ่ง นั้นๆ ตามความเป็นจริง โดยไม่มีทัศนะส่วนตัวหรือเหตุผลส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง

ความรู้ระดับแรกเกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เกิด วิทยุญาณขั้นรับรู้ เป็นความรู้ชัดเมื่อเกิดผัสสะ ต่อเมื่อรู้แล้วกำหนดหมาย จดจำได้ ก็จะเป็น ความรู้ระดับสัญญา และเมื่อใช้เหตุผลเข้าไปพิจารณาเกิดเป็นความเข้าใจขึ้น เรียกความรู้นี้ ว่าระดับทฤษฎี ส่วนความรู้ระดับญาณนั้นเป็นความรู้ที่เกิดจากการสัมผัสกับสภาวะโดยตรง ไม่ได้อาศัยการตรึกตรองด้วยเหตุผล เป็นความรู้ที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วสามารถเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของบุคคลได้อย่างสิ้นเชิง ความรู้ชนิดนี้เองที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าเป็น ความรู้ที่แท้จริง เป็นปัญญา เพราะรู้ในสิ่งที่จริง ไม่ใช่การคิดหาเหตุผลเท่านั้น ความรู้ ในทางพุทธศาสนาเป็นความรู้ในความจริงเท่านั้น

ความเชื่อกับความรู้ในพุทธศาสนา

มีข้อความในหลายพระสูตรที่ทรงแสดงเกี่ยวกับความรู้ (ที่แท้) ทรงแสดง เกี่ยวกับความรู้ไว้ดังนี้

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภราทวาชะ เรากล่าวความต่างกันแห่งสมณ พราหมณ์ทั้งหลายผู้ถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะยังในปัจจุบัน แม้จะปฏิญาณอาทิพรหมจรรย์ได้ ดูกรภราทวาชะมีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้ฟังฟังตามกันมา เพราะการฟังตามกันมานั้น จึงเป็นผู้ถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะยังในปัจจุบัน ย่อมปฏิญาณอาทิพรหมจรรย์ เหมือนพวก พราหมณ์ผู้ทรงไตรวิชาฉะนั้น อนึ่ง มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เป็นผู้ถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะ ผู้ยังในปัจจุบัน ปฏิญาณอาทิพรหมจรรย์ เพราะเพียงแต่ความเชื่ออย่างเดียว เหมือนพวก พราหมณ์นักตรึกนักตรองฉะนั้น มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง รู้ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ใน ธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้ฟังตามกันมาก่อน ถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะรู้ยังในปัจจุบัน ย่อมปฏิญาณ อาทิพรหมจรรย์ ดูกรภราทวาชะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใด รู้ธรรม ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้ฟังตามกันมาก่อนถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะรู้ ยังในปัจจุบัน ย่อมปฏิญาณอาทิพรหมจรรย์เราเป็นผู้หนึ่งของจำนวนสมณพราหมณ์ เหล่านั้น...”

และจะเห็นได้ชัดในกาลามสูตรทรงสอนให้อย่าเพิ่งยึดถือเพียงเพราะฟังกันมา เพราะได้ยินอย่างนี้ เพราะอ้างตำรา เพราะเดาเอาเอง เพราะคาดคะเน เพราะเข้ากับทฤษฎีของตน เพราะผู้พูดควรเชื่อถือ และเพราะสมณะผู้พูดเป็นครูของเรา เนื่องจากความรู้ที่เกิดจากวิธีเหล่านี้ยังไม่อาจได้ความจริง ยังคงได้เพียงความเชื่อ

“...มาเถิดท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่า ได้ยินอย่างนี้ อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ยึดถือโดยเดาเอาเอง อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน อย่าได้เชื่อถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับทฤษฎีของตัว อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อถือ อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเที่ยง ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย...”

เมื่อพิจารณาที่มาของความรู้ตามหลักปรัชญาตะวันตกและจากพระสูตร ที่กล่าวถึงความเชื่อกับความรู้ จะเห็นว่าพุทธศาสนาสอนว่าความรู้ที่ได้มาจากคนอื่น เช่น จากประสาทสัมผัส จากการอนุมาน จากสามัญสำนึก ล้วนเป็นเพียงความเชื่อเท่านั้น ความรู้ที่ได้จากวิธีเหล่านี้ได้เพียงระดับวิญาณ ระดับสัญญา และระดับความเข้าใจ หรือทฤษฎีเท่านั้น ซึ่งยังไม่สามารถจะให้ความจริงได้สูงสุดเหมือนความรู้ที่ได้จากปัญญาหรือญาณ อันเป็นความรู้ที่แท้จริง นั่นคือตามหลักพุทธศาสนา ความเชื่อกับความรู้ต่างกัน ที่มาของความรู้ตามหลักพุทธศาสนา ในพุทธศาสนาได้กล่าวถึงที่มาของความรู้หรือประเภทของปัญญาไว้ 3 อย่างคือ

1. สุตตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการฟัง หมายถึง กระบวนการศึกษา และเรียนรู้ อาศัยการรับรู้ของอายตนะ มิใช่เพียงรับรู้ก็เกิดปัญญาขึ้น แต่ต้องมีการรับรู้ อย่างเป็นระบบ คือมีลักษณะฟังมาก ทรงจำสิ่งที่ฟังมา และสังสมสิ่งที่ได้ฟังนั้นไว้ หมายความว่าต้องมีการเรียนรู้และจดจำไว้อย่างเป็นระบบ ความรู้ที่ได้ด้วยวิธีนี้เป็นความรู้ระดับความจำหรือสัญญา

2. จินตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการคิดหรือการใช้เหตุผล เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากการฟัง ไม่เพียงแต่จำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไว้ นำสิ่งที่จำไว้มาเข้าสู่กระบวนการคิดหรือการใช้เหตุผลอีกทีหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีลักษณะคือฟังมาก จำได้คล่องปาก ขึ้นใจ ความรู้ในระดับนี้จึงมีความเข้าใจในสิ่งที่จำได้อย่างทะลุปรุโปร่ง เป็นความเข้าใจที่ได้จากการคิดและใช้เหตุผล เป็นความรู้ที่ละเอียดมากกว่าการรับรู้ทางอายตนะ

เพราะจิตอาจสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มองไม่เห็นได้ ความรู้ที่เกิดจากวิธีนั้นถูกประมวลไว้ในจิต ในแบบที่เรียกว่าทฤษฎี ความเข้าใจ ความเห็นหรือความเชื่อ

3. ภาวนามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการเจริญ ทำให้มีขึ้นหรือพัฒนา หมายถึงกระบวนการพัฒนาและอบรมจิต เพื่อทำจิตให้สงบ พร้อมทั้งขับไล่สิ่งที่ทำให้จิตเศร้าหมองคือกิเลสออกไปจากจิต ปัญญาญาณหรือความสามารถในการหยั่งรู้ก็จะเกิดขึ้น ความรู้ที่เกิดขึ้นจากญาณนี้พุทธศาสนาถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง ดังที่ทรงแสดงว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ เพราะเมื่อภิกษุมีจิตตั้งมั่นแล้ว สิ่งทั้งปวงย่อมปรากฏตามความเป็นจริง..."

ความรู้ชนิดนี้เรียกอีกอย่างว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ แปลว่าเห็นด้วยญาณตามเป็นจริง ความรู้ในระดับนี้ไม่ขึ้นอยู่กับตัวกลางหรือสื่อใดๆ เป็นการรู้ตรงของจิต มีลักษณะเป็นการหยั่งรู้ อยู่เหนือประสบการณ์และเหตุผล

การพิจารณาด้วยตัวเอง นำเหตุและผลมาพิจารณาจนเห็นจริงเกิดความรู้ขึ้น ความรู้นั้นเรียกว่า จินตามยปัญญา ปัญญาที่สำเร็จด้วยความคิด ความเชื่อที่สืบเนื่องมาจาก จินตามยปัญญา เป็นสัทธาความเชื่อแต่ว่าไม่แน่นไม่มั่นคงเพราะบางครั้งความคิดพิจารณา สอบสวน เห็นอย่างหนึ่งก็เชื่อไปอย่างหนึ่งต่อมาพิจารณา สอบสวน เห็นเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ก็เชื่อไปอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น สัทธาความเชื่อเช่นนี้จึงเป็น จลสัทธา ความเชื่อที่หวั่นไหวได้

ภาวนา การทำให้มี ให้เป็น ให้เกิดขึ้น และเกิดความรู้ขึ้นตามที่ทำให้มี ให้เป็น เรียกว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่สำเร็จเพราะภาวนา สัทธา ความเชื่อที่สืบเนื่องมาจาก ภาวนามยปัญญานี้เป็น อจลสัทธา เชื่อแน่นอนไม่หวั่นไหว เทียบตัวอย่างได้เช่น เขาบอกว่า ไฟร้อนเราได้ยินเกิดความรู้ขึ้น ความรู้นั้นเป็น สุตตามยปัญญา เชื่อตามนั้นไม่ได้พิจารณาจึงเป็นอธิโมกษ์ พิจารณาดูอาการของไฟที่เผาเชื้อ ร้อน ไหม้ อะไรต่างๆ ทำให้เป็นถ่านเป็นถ้ำ แล้วก็มอดหมดไป พิจารณาจับเหตุจับผลเช่นนี้ ก็ดูท่าว่าจะร้อนจริงๆ จึงทำให้เป็นเช่นนี้ ความรู้ที่เกิดจากพิจารณาเช่นนี้ เป็น จินตามยปัญญา เชื่อที่สืบเนื่องมาจากจินตามยปัญญา จึงเป็นจลสัทธา เพราะไม่แน่นเป็นแต่พิจารณาจับเหตุจับผลเท่านั้น ต่อเมื่อเอามือทิมไฟเข้า หรือไฟลงมือเข้า เป็น ภาวนา ปัญญาความรู้ที่เกิดขึ้นเรียกว่าภาวนามยปัญญา ความเชื่อที่สืบมาจากภาวนามยปัญญา จึงจัดเป็นอจลสัทธาเชื่อที่แน่นอนไม่หวั่นไหว นี้อย่างหนึ่ง

เนื้อเรื่อง

ความจริง (อภิปรัชญา)

ความจริงในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเกี่ยวกับหลักความจริง โดยมุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าอะไรคือสิ่งที่มีอยู่จริงและมีอยู่อย่างไร มากกว่าที่จะสอนถึงจุดกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังที่อภิปรัชญาตะวันตกสอนกัน พระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่า สรรพสิ่งประกอบด้วยธาตุ รวมกันเข้าตามกระบวนการทางธรรมชาติ สิ่งทั้งหลายมีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติของมัน

พระพุทธศาสนาแสดงว่า *สิ่งที่มี ย่อมมี สิ่งที่ไม่มี ย่อมไม่มี* และสิ่งที่มีอยู่นั้นมีอยู่ในภาวะที่เรียกว่าธาตุ คืออยู่ตามธรรมชาติของมันเอง ไม่มีใครกำหนดควบคุม มีความเป็นไปและมีความแน่นอนโดยตัวมันเอง เรียกว่า ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม และความเป็นไปของธาตุหรือสิ่งที่มีอยู่ดังกล่าวนี้ก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมายความว่า มีอยู่อย่างเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่คงตัว

ในธรรมานุกรมของของ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้กล่าวถึงเรื่องความจริงหรือสัจจะไว้ว่า

“อัน สัจจะ สภาพที่จริงหรือสิ่งที่จริงนั้น ตามธรรมดาเมื่ออยู่เสมอมิได้หลบเลี่ยงไปไหน กล่าวสั้นคือรูปที่เราเห็นเสียงที่เราได้ยิน กลิ่นที่เราได้สูดดมรสที่เราได้ลิ้ม โผฏฐัพพะที่เราได้ถูกต้อง ธรรมคือเรื่องที่เรานึกคิด ย่อมมีประจำอยู่เป็นสัจจธรรม ธรรมที่เป็นจริงอยู่ตามธรรมดา. แต่เรา เพราะความรู้หรือธาตุรู้ที่นั่นแหละ รู้สัจจธรรมผิดจากความเป็นจริงไป, ความรู้จึงเป็นไปผิดๆ เหมือนดังบุคคลที่เห็นงูที่มีพิษเป็นของงาม น่าจะเอามาประดับ หรือบุคคลเห็นของสกปรกโสโครกว่าเป็นของหอมของดีงาม และนำมาลูบไล้ทาตัวฉะนั้น.”

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่บุคคลรู้กับสิ่งที่จริงนั้นไม่เหมือนกัน ปุถุชนย่อมรับรู้สิ่งต่างๆ ด้วยความยึดมั่นถือมั่นจึงไม่สามารถจะเห็นสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ได้ ต่อเมื่อบุคคลมีดวงตาเห็นธรรม เกิดญาณหยั่งรู้ตามสภาพความเป็นจริง ก็สามารถเข้าถึงความจริงได้ ความจริงในพุทธศาสนานั้นกล่าวไว้หลายอย่าง ดังในคัมภีร์พระอภิธรรมกล่าวความจริงไว้ 4 คือ รูป จิต เจตสิก และนิพพาน แต่ความจริงอันสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวคือ นิพพาน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ในจุฬารัตนสูตรตนิเทศ ได้ทรงแสดงว่า สัจจะมีเพียงหนึ่งเดียวไม่มีสอง นั่นคือ นิพพาน

“คำว่า สัจจะนั้นมีอย่างเดียวเท่านั้น มิได้มี 2 อย่าง ความว่า นิพพาน คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสลละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสำรอกตัณหา ความดับตัณหา ความออกจากตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เรียกว่าสัจจะอย่างเดียว”

ในการภาวนาเพื่อทำให้เกิดญาณทัสสนะนั้น ทรงสอนให้อยู่ด้วยความไม่ประมาท ทำสมาธิให้จิตตั้งมั่น ความจริงก็จะปรากฏดังที่ทรงสอนในปมาทวิหารสูตร ดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทอย่างไร เมื่อภิกษุสำรวมจักขุนทรีย์อยู่ จิตก็ไม่แส่ไปในรูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุเมื่อภิกษุนั้นมีจิตไม่แส่ไปแล้ว ปราโมทย์ก็เกิด เมื่อภิกษุเกิดปราโมทย์แล้ว ปีติก็เกิด เมื่อภิกษุมีใจเกิดปีติ กายก็สงบ ภิกษุผู้มีกายสงบ ก็อยู่สบาย จิตของภิกษุผู้มี ความสุขก็ตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ธรรมทั้งหลายก็ปรากฏเพราะธรรมทั้งหลายปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทแท้จริง ฯลฯ”

ขอบเขตความจริง

1. ความจริงในโลกนี้ มีหลายคุณภาพ มีปริมาณมากมาย ทั้งที่มีประโยชน์ และไม่มี ประโยชน์ก็ได้
2. การใช้เหตุผล ไม่สามารถทำให้มนุษย์หยั่งรู้ความจริงได้
3. การรู้ความจริงต้องอาศัย การฝึกอบรมจิต เมื่อจิตเป็นสมาธิ ผ่องแผ้ว บริสุทธิ์ ความจริงย่อมปรากฏ
4. ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนคือ อริยสัจ 4
5. ความจริงที่เป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน

ระดับของความจริง

ความจริงมี 2 ระดับ คือ ระดับโลกสมมติ ซึ่งรู้ได้เข้าใจได้ด้วยภาษาถ้อยคำ เหตุผล เท่านั้น และความจริงระดับปรมาตม์ เข้าใจได้ด้วยปัญญาจักขุเท่านั้น

ธรรมที่ปรากฏในที่นี้คือความจริงตามธรรมชาตินั่นเอง เมื่อธรรมปรากฏคือได้บรรลุความจริง กล่าวได้ว่า การบรรลุความจริงก็คือการรู้สภาพความเป็นจริงนั่นเอง การรู้นี้ไม่ได้รู้จากการฟังจากคนอื่นหรือจากการคิดหาเหตุผลซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเพียงความเชื่อเท่านั้น แต่การรู้นี้รู้ด้วยปัญญา รู้ด้วยญาณ รู้แล้วจะหมดสงสัยในที่สุด ไม่ต้องอาศัยความเชื่อจากใครอีก ทักษะทางอภิปรัชญาที่สำคัญหลัก ๆ ได้แก่

1. จิตนิยม (Idealism) สรรพสิ่งในจักรวาลนี้ เมื่อค้นหาความจริงถึงที่สุดจะมีสภาพเป็นจิต หรือนามธรรม เป็นสภาวะที่จับต้องไม่ได้ มองก็ไม่เห็น คือ รู้ไม่ได้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของคนธรรมดา แต่ก็มีอยู่ในธรรมชาติ คือ ปรากฏอยู่ในโลกนี้ในฐานะที่เป็นนามธรรม มิใช่สสาร
2. สสารนิยม (Materialism) เป็นสภาวะที่เห็นได้, ฟังได้, สูดกลิ่นได้, ลิ้มรสได้, ได้รับสัมผัสทางกายได้สสารหรือพลังงานเป็นเครื่องกำหนดลักษณะพื้นฐานของสิ่งและ

เหตุการณ์ทั้งหลาย แต่สสารเท่านั้นเป็นภาวะที่มีอยู่จริง นอกนั้นไม่เชื่อว่ามีอยู่จริง เป็นเพียงภาวะ อนุพันธ์ (คือเกิดจากสสารนั่นเอง) หรือเรียกว่าเป็นเพียงผลผลิตของสสาร

3. ธรรมชาตินิยม (Naturalism) อยู่กลางระหว่างจิตนิยม และสสารนิยม ธรรมชาตินิยมถือว่า “สิ่งธรรมชาติ” ในโลกหรือจักรวาลเท่านั้นที่เป็นจริง สิ่งที่ไม่ใช่สิ่งธรรมชาติ และปรากฏการณ์ของสิ่งธรรมชาตินั้นไม่เป็นจริง พระพุทธศาสนาแสดงว่า สิ่งที่มี ย่อมมี สิ่งที่ไม่มี ย่อมไม่มี และสิ่งที่มีอยู่นั้นมีอยู่ในภาวะที่เรียกว่า ธาตุ คือมีอยู่ตามสภาพ หรือตามธรรมชาติของมันเอง ไม่มีใครกำหนดหรือควบคุม มีความเป็นไปและมีความแน่นอนโดยตัวมันเอง เรียกว่า ธัมมจิตติ ธัมมนิยาม และความเป็นไปของธาตุ หรือสิ่งที่มีอยู่ดังกล่าวนี้ก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

กล่าวโดยสรุปก็คือ รูปกับนาม หรือรูปธาตุกับนามธาตุ รูปก็คือสสารหรือวัตถุ ส่วนนามก็คืออสสารหรือจิต สิ่งที่มีอยู่เหล่านี้พระพุทธศาสนามีได้แสดงว่า เป็นต้นกำเนิดหรือเป็นปฐมธาตุของจักรวาล แต่แสดงว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง (ปรมาตมะ) เท่านั้น ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงมิใช่สิ่งเท็จจริงทางอภิปรายตามนัยของปรัชญาตะวันตก

พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีสสารชั้นมูลฐาน 4 ชนิดที่เรียกว่า “มหาภูตรูป” ซึ่งมีลักษณะเป็นพลัง คือ ภาวะแข็ง ภาวะตึงตูดหรือยึดเกาะ ภาวะร้อน ภาวะไหวหรือเคลื่อน (ปฐวี อาโป เตโช วาโย) สสาร หรือพลังสสารดังกล่าวนี้มีอยู่อย่างเคลื่อนไหวตลอดเวลาโดยมีการเคลื่อนไหวเป็น 4 จังหวะ คือ อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา ซึ่งจังหวะทั้ง 4 นี้ รวมกันเรียกว่า ขณะหนึ่ง สสารจึงมีการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วมากแต่ยังช้ากว่าการเคลื่อนไหวของจิต 17 เท่า สสารเหล่านี้โดยตัวมันเองเป็นกลาง คือ ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส ไม่มีคุณภาพใดๆ แต่เมื่อรวมกันแล้วก็ก่อให้เกิดคุณสมบัติต่างๆ ดังกล่าวนี้ขึ้นมาพร้อมๆ กันในตัวสสารนั้นๆ สสารเหล่านี้มีอยู่อย่างแยกกันไม่ได้ เพราะต่างอาศัยซึ่งกันและกัน และผลของการรวมตัวกันของสสารเหล่านี้มันเองที่ก่อให้เกิดเป็นก้อนสสารขึ้น โดยก้อนสสารในชั้นแรกสุดนั้น มีขนาดเล็กมากจนไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาธรรมดา เห็นได้ด้วยตาทิพย์ หรือด้วยญาณเท่านั้น ก้อนสสารชั้นแรกสุดนั้นเรียกว่า กลาปะ หรือ ปริมาณู สสารเหล่านี้แม้จะรวมตัวเป็นก้อนสสาร หรือก้อนวัตถุ แต่ก็ไม่ได้ติดกันเป็นอันเดียวหรือขึ้นเดียว แต่มีช่องว่างระหว่างธาตุแต่ละอย่างอยู่เสมอ ช่องว่างดังกล่าวเรียกว่า อากาศธาตุ หรือปริจเฉทรูป และธาตุ หรือสสารแต่ละอย่างนั้นเมื่อรวมกันเป็นก้อนสสาร หรือก้อนวัตถุแล้ว ก้อนวัตถุนั้นอาจจะเปลี่ยนสภาพเป็นต่างๆ ได้ เช่น เหล็ก อาจจะเป็นแท่งเหล็กธรรมดา หรือเผาไหม้เป็นเหล็กร้อน หรือเผาจนละลายกลายเป็นของเหลว แต่ธาตุแต่ละธาตุที่รวมตัวกันเป็นก้อน เหล็กนั้น จะไม่เปลี่ยนลักษณะหรือภาวะของตนเอง ยังคงรักษาลักษณะหรือภาวะของตนเองอยู่เสมอ คือ ปฐวี คงเป็นปฐมวีตามเดิม อาโปคงเป็นอาโปตามเดิม เป็นต้น ด้วย

เหตุผลดังกล่าวแล้ว พระพุทธศาสนาจึงแสดงว่าธาตุเหล่านี้มีอยู่จริง เพราะคงภาวะ หรือ ลักษณะพื้นฐานของตนเองได้เสมอ ในคัมภีร์ฝ่ายอภิธรรม ได้สรุปลักษณะของสิ่งที่มีอยู่ใน ภาวะที่เป็นอสสารหรือรูปไว้ 3 อย่าง คือ

1. จิต ได้แก่ ผู้คิด ผู้รู้
2. เจตสิก ได้แก่ ภาวะที่มีในจิต ภาวะที่เกิดกับจิต หรือว่าคุณภาพของจิต
3. นิพพาน คือ ภาวะของจิตที่พ้นจากอำนาจหรือการปรุงแต่งของเจตสิกทั้ง ฝ่ายดีฝ่ายชั่ว

จิต คือ สภาวะธรรม หรือธรรมชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในภาวะเป็นรูปธาตุ หรืออสสาร มี ลักษณะสามารถคิด หรือสามารถรู้ เนื่องจากเป็นธาตุอย่างหนึ่ง จิต หรือวิญญาณ จึงมิใช่ สัตว์ มิใช่ชีวะ เช่นเดียวกับธาตุ 4 เหมือนกัน จิต ต้องอาศัยรูปหรือสสาร จึงจะเกิดหรือ ปรากฏขึ้นได้ กล่าวคือ อาศัยจักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย และหทัยวัตถุ จึงสามารถแสดง ตัวให้ปรากฏออกมาได้ หมายความว่า จิตนั้นก็อาศัยกายอันเป็นก้อนสสารนี้เองเป็น เครื่องมือในการแสดงธรรมชาติของตนเองออกมาให้ปรากฏ คือปรากฏเป็นการคิด และการ รับรู้ของกายหรือของมนุษย์นั่นเอง จิตเป็นธาตุที่ละเอียดอ่อนมากจึงเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงเร็ว คือเร็วกว่าการเคลื่อนไหวของรูปธาตุ หรือสสาร 17 เท่า และการ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของจิตแต่ละขณะนั้น ประกอบด้วย 3 จังหวะ หรือ 3 ขณะย่อย คือ อุปปาหะ ฐิติ ภังคะ คือการเริ่มต้น คงตัวชั่วคราว และสลายหรือดับ แล้วก็เริ่มต้นใหม่ เป็นอย่างนี้เรื่อยไป

ความดี (จริยศาสตร์)

“ความดี” ในทัศนะทางศาสนาเกี่ยวกับคำว่า ตรงกับคำว่า “กุศล” ในพุทธ ศาสนา หรือ “บุญ” ในศาสนาอื่นๆ ดังนั้น คำว่า ความดี หรือบุญ กุศล เมื่อกล่าวโดย ธรรมชาติแล้ว คือ คุณสมบัติทางจิตใจของมนุษย์ กล่าวโดยเหตุ ความดี หรือบุญ กุศล คือ คุณธรรมเป็นเครื่องชำระจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ และผ่องใส และกล่าวโดยผลแล้ว ความดี หรือ บุญ กุศล คือ ความสุขที่เราได้รับ และยังมีคำอีกหลายคำที่ใช้หมายถึง ความดี คือ บุญ กุศล ธรรมจริยา สมจริยา สุจริต กรรมียะ ซึ่งให้ผลเหมือนกัน

บุญ หรือ ปุญญะ มีความหมายว่า ดี และมีความหมายทั้งในเชิงสาเหตุและใน เชิงผล หรือว่ามีทั้งดีสาเหตุ และดีส่วนผล บุญส่วนเหตุก็เรียกว่า ปุญญ อุจจยะ บุญกรรม บุญกิริยา ซึ่งหมายถึง การทำดี หรือการกระทำที่ดี บุญส่วนผล เรียกว่า บุญเฉย ๆ ซึ่ง หมายถึง ผลดี หรือผลบุญ

กุศล มีความหมายว่า ดีเหมือนกับคำว่าบุญ และใช้ได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ ดีเชิงสาเหตุและดีเชิงผล ดีเชิงสาเหตุก็เรียกว่า กุศลกรรม คือ การกระทำที่ดี หรือการทำดี ดีเชิงผลก็เรียกว่า กุศลวิบาก คือ ผลที่ดี หรือผลดี

อัมมจริยา หมายถึง การกระทำ คือความประพฤติที่ดี หรือความประพฤติที่ถูกต้องยุติธรรม การกระทำที่เรียกได้ว่าดีนั้น เราต้องพิจารณาได้จากลักษณะที่ว่า ถูกต้องหรือไม่ ยุติธรรมหรือไม่ ประกอบด้วยธรรมหรือศีลธรรมหรือไม่

สมจริยา มักใช้ควบกับคำว่า อัมมจริยา มีความหมายว่า ประพฤติ หรือการกระทำเพื่อสงบ ระวังกิเลส หรือการทำกิเลสให้ลดน้อยลงนั่นเอง ซึ่งก็คือประพฤติดี หรือประพฤติดีธรรมนั่นเอง

สุจริต มีความหมายว่า ประพฤติดี หรือประพฤติดูถูกต้อง

กรณียะ มีความหมายว่า สิ่งที่เราควรทำนั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องของความดีนั้น มีความหมายรวมถึง ความควร ด้วย พระพุทธเจ้าถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ หรือเป็นหน้าที่ของทุกคนในฐานะที่เป็นคน ไม่ควรปล่อยให้โอกาสอันดีนี้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ พระพุทธศาสนาพูดถึงความดีใน 2 ลักษณะ คือ

1. ความดีเชิงเหตุ ได้แก่คุณธรรมและการกระทำที่ดีทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งผลดี หรือผลที่ดี ความดีส่วนนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น ความดีเชิงอุปกรณ์

2. ความดีเชิงผล ได้แก่ วิบาก หรือผลดีที่เกิดจากการประพฤติดีธรรม หรือการทำดีในลักษณะต่าง ๆ และผลดีดังกล่าวนี้พระพุทธศาสนามักกล่าวโดยสรุปด้วยคำ 2 คำ คือ ชั้นโลกียะ ได้แก่ บังเกิดใน สุกคติ โลกสวรรค์ และชั้นโลกุตระ คือ ชีณาชาติ มีความหมายว่า สิ้นชาติ (คือนิพพาน)

ตามหลักของพระพุทธศาสนาเรื่องของความดีนั้นตั้งอยู่บนฐานของความจริง ความดี มิใช่สิ่งที่พระพุทธเจ้าหรือคนใดคนหนึ่งกำหนดขึ้น แต่พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ทรงค้นพบหลักเรื่องความดีตามเป็นจริง แล้วจึงทรงนำมาสอนหรือเปิดเผยให้ชาวโลกได้รู้ได้เข้าใจเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องของความดีนั้นเป็นคนละด้านกับความชั่ว ซึ่งทั้งความดีและความชั่วนั้นเท่ากับเป็น 2 ด้านของชีวิตมนุษย์ เพราะในชีวิตประจำวันของมนุษย์โดยทั่วไปนั้น หากไม่ทำดี ก็ทำชั่ว หรือหากไม่ทำชั่ว ก็ทำดี การที่มนุษย์จะอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำดีหรือไม่ทำชั่วเลยนั้น แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ฉะนั้น เรื่องของความดี ความชั่ว หรือเรียกรวมๆ ว่า เรื่องของศีลธรรม จึงเป็นเรื่องของชีวิตมนุษย์โดยตรง ไม่ว่าจะมนุษย์จะรู้หรือไม่รู้เรื่องความดีความชั่ว มนุษย์ก็ทำดีบ้าง ทำชั่วบ้าง อยู่เป็นประจำทุกวัน

พุทธศาสนาแสดงลักษณะหรือธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ว่ามีความอยากหรือความต้องการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. **ชีวิตุกามะ** อยากมีชีวิตอยู่
2. **อมริตูกามะ** อยากไม่ตาย หรือไม่อยากตาย
3. **สุขกามะ** อยากมีความสุข
4. **ทุกขปฏิกุกุละ** เกลียดทุกข์ หรือไม่อยากทุกข์

สัญญาติญาณ และแรงกระตุ้นที่สำคัญทั้ง 4 ประการนี้เอง ที่ทำให้มนุษย์แสวงหาหรือมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ อมฤตภาพอันบรมสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดทางศีลธรรม หรือเป็นเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาของทุกศาสนา ความดีในพระพุทธศาสนา คือเรื่องของศีลและธรรม หรืออาจเรียกรวมกันอย่างที่นิยมเรียกกันว่า ศีลธรรม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความดีของชีวิต หรือเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขนั่นเอง และเรื่องของศีลธรรมนั้นก็เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันเป็นสำคัญ อาจจะมีการปฏิบัติบางข้อบางประเด็นที่มีขอบเขตครอบคลุมไปถึงอนุษย์หรือสัตว์ดิรัจฉานด้วย โดยที่ความดีบางอย่างเป็นความดีขั้นศีล และความดีบางอย่างเป็นความดีขั้นธรรม ศีลเป็นความดีขั้นวันชั่วไม่ทำชั่ว ธรรมเป็นความดีขั้นละชั่วและทำดี การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายของชีวิต ไม่ว่าจะเป้าหมายชั้นธรรมดา หรือเป้าหมายชั้นสูงสุดตามหลักของพระพุทธศาสนาจะต้องมี ความดีทั้งขั้นศีลและขั้นธรรมควบคู่กันไปเสมอ

พุทธศาสนา ถือว่า กิเลส หรือความชั่วเป็นเหตุของความทุกข์ คุณธรรมหรือความดีเป็นเหตุของความสุข ฉะนั้นมาตรสำหรับวัดระดับของความดีความชั่ว คือ ความสุข ความทุกข์ หรือความบริสุทธิ์ ความเศร้าหมอง อันเป็นผลจากความดีความช่วนั้นๆ นั่นเอง สิ่งที่จะมีคุณค่าต่อชีวิต ก็คือสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ หรือให้ประโยชน์ได้จริงแก่ชีวิตในระดับนั้นๆ ฉะนั้น บางสิ่งแม้จะดีเพียงใดแต่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้สำหรับชีวิตบางระดับหรือคนบางคน สิ่งนั้นก็ไม่มีค่าอะไรสำหรับเขา หรือว่ามีเหมือนไม่มีนั่นเอง เพราะไร้ประโยชน์ หรือว่าช่วยแก้ทุกข์หรือให้สุขแก่เขาไม่ได้

การจัดระดับความดี ประโยชน์หรือความดีของชีวิต 3 ระดับ คือ

1. ประโยชน์ปัจจุบัน ได้แก่ ประโยชน์หรือความดีของชีวิตในระดับวัตถุหรือประโยชน์เฉพาะหน้า การที่ชีวิตพรั่งพร้อมไปด้วยทรัพย์สมบัติทางวัตถุ พุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นความดีของชีวิตระดับหนึ่ง เพราะทำให้ชีวิตไม่มีปัญหาหรือไม่มีทุกข์อันเนื่องมาจากสาเหตุ คือขาดวัตถุ หรือเรียกว่ามีความสุขอันเนื่องมาจากการมีวัตถุสมบูรณ์ ความดีระดับนี้ นับเป็นความดีสำหรับสามัญชนทั่วไป หรือพูดในทางกลับกัน คนที่มีความดีระดับนี้เรียกว่า ปุถุชน

2. ประโยชน์ภายในภาคหน้า หรือประโยชน์ระยะยาว ได้แก่ ประโยชน์ หรือความดี อันเกิดจากการมีศีลมีธรรม ความมีศีลธรรมก็ช่วยแก้ทุกข์แก้ปัญหาของชีวิตได้ระดับหนึ่ง คือปัญหาหรือทุกข์ทางจิตใจ คนที่มีความดีระดับนี้ เรียกว่า กัลยาณชนเป็นผู้มีปัญหาหรือความทุกข์น้อยกว่าปุถุชนทั่วไป

3. ประโยชน์สูงสุด ได้แก่ ความหลุดพ้นจากกิเลสหรือทุกข์ทั้งปวง อันเป็นผลจากการพัฒนาชีวิตจนมีศีลและธรรมบริบูรณ์ ความสมบูรณ์ทางศีลและธรรมนั่นเองที่ทำให้ลายกิเลส เมื่อสิ้นกิเลส ก็สิ้นทุกข์ เมื่อสิ้นทุกข์ ก็ได้ชื่อว่ามีสุขสมบูรณ์ ความดีระดับนี้จึงเป็นความดีสูงสุดของชีวิต และผู้ที่บรรลุถึงความดีระดับนี้ เรียกว่า อารยชน หรืออริยบุคคล

เกณฑ์ในการพิจารณาหรือกำหนดความหนักเบาของความดีความชั่ว สรุปลงได้ใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ

วัตถุ หมายถึง สิ่งที่ถูกกระทำ ถ้าสิ่งที่ถูกกระทำเป็นสิ่งที่มีความหมาย ก็ให้ผลมากแก่ผู้กระทำทั้งในเรื่องที่ดีและในเรื่องที่ชั่ว

เจตนา หมายถึง ความตั้งใจในการกระทำ การกระทำด้วยเจตนาที่มุ่งพุทธศาสนาเรียกว่า กรรม เพราะเป็นการกระทำที่ให้ผลเต็มที่สมบูรณ์

ประโยชน์ หมายถึง วิธีการ หรือการทำ พระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นเงื่อนไขอีกอย่างหนึ่งต่อความหนักเบาของผลการกระทำ เรื่องประโยชน์นี้รวมไปถึงวิธีการที่ถูกต้อง หรือวิธีการที่ผิดด้วย

หลักความดี

การกระทำทางกาย เกิดจากแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ คือกิเลสชั้นหยาบ หรือรุนแรงมาก จนกระทั่งแสดงออกมาภายนอก หรือแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมทางกาย การกระทำทางวาจา เกิดจากแรงกระตุ้น หรือกิเลสชั้นหยาบ เช่นเดียวกับการกระทำทางกาย

การกระทำทางใจ หรือความคิด เกิดจากแรงกระตุ้น หรือกิเลสชั้นละเอียด คือไม่หยาบ หรือไม่รุนแรงจนกระทั่งแสดงออกมาภายนอก คือทางกาย หรือทางวาจา

การคิดและการทำที่ก่อให้เกิดผลทางศีลธรรม คือเกิดเป็นบุญ บาป หรือ ดีชั่ว ตามหลักของพระพุทธศาสนา ล้วนเกิดจากแรงกระตุ้นที่สำคัญ คือความอยาก หรือตัณหาทั้งนั้น ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็มี 2 อย่าง คือ อยากในทางดีเป็นเหตุให้ทำดี ก็บออยากในทางชั่วเป็นเหตุให้ทำชั่ว

พระพุทธศาสนาแสดงหลักความดี หรือหลักศีลธรรมไว้ 2 ระดับ คือ

1. ศีลธรรมระดับทั่วไป ก็เพื่อผลดีหรือความดีระดับพื้นๆ หรือความดีสำหรับคนทั่วไปจะพึงมี

2. ศีลธรรมระดับสูง ก็เพื่อผลดี หรือความดีระดับสูง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งคนบางคน หรือคนที่มุ่งหวังผลขั้นสูงสุดของชีวิตเท่านั้นจึงจะทำได้ หลักความดีในพุทธศาสนาแม้ว่าจะมีระดับต่างกัน มีข้อปฏิบัติมากน้อยไม่เท่ากัน แต่ก็มีลักษณะร่วม คือ เป็นเรื่องของศีลธรรมสำหรับควบคุมและพัฒนากายและใจเหมือนกัน และมีวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายเป็นอันเดียวกัน คือ เพื่อลดละกิเลส หรือแก้ปัญหของชีวิตเหมือนกัน ผลของความดีระดับทั่วไปนั้นสูงสุดก็เพียงการให้เกิดในสุคติ คือ โลก สวรรค์ เท่านั้น คือยังวนเวียนอยู่ในกระแสของวัฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิด จึงจัดว่าเป็นความดีชั้นโลกียะ ส่วนหลักความดีระดับสูงนั้น ให้ผลสูงสุด คือทำให้หลุดพ้นไปจากวัฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นต้นเหตุของความทุกข์ทั้งปวงของชีวิตผลของความดีระดับสูงจึงเป็นการแก้ทุกข์แก้ปัญหาชีวิตได้ขั้นเด็ดขาด คือจำกัดสาเหตุของการเวียนว่ายตายเกิด ได้แก่อกิเลสต้นเหตุได้สิ้นเชิง พระพุทธศาสนาจึงเรียกความดีระดับนี้ว่า โลกุตตระ คือ พ้นโลก ซึ่งหมายถึง หลุดพ้นไปจากการเกิดอีก ไม่ว่าในโลกไหนๆ ภาวะโลกุตระดังกล่าวนี้ก็คือ ภาวะที่พุทธศาสนา เรียกว่า นิพพาน

ความรู้ มีลักษณะไม่ใช่ความเชื่อ, ไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากการเห็นด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ใช่ความนึกคิดหรือเหตุผล, ไม่ต้องใช้เหตุผล ไม่ต้องอาศัยการตีความ ความเข้าใจ, เป็นความรู้จากประสบการณ์ตรงของผู้รู้, ความรู้มีความชัดเจนในตนเอง ความรู้ไม่ต้องอาศัยตัวกลางไม่ต้องให้ใครรับรองเพราะรู้ด้วยตนเองตนเองรับรองตนเองได้, ผู้รู้จริงเป็นผู้ไม่ศรัทธาในใคร เช่นพระอรหันต์เป็นผู้รู้จริงเป็นผู้ไม่มีศรัทธา, รู้สิ่งใดก็หมดความสงสัยในสิ่งนั้น, ความรู้ที่ถูกต้องคือ รู้ตามสภาวะความเป็นจริงของมัน, ความรู้ไม่มีความคลาดเคลื่อนจากความจริง, เกณฑ์ตัดสินความรู้ถูกต้อง คือ เมื่อรู้แล้วต้องลดละกิเลสได้, ความรู้ ในพระพุทธศาสนา มีเพื่อการหลุดพ้นทุกข์, จะรู้ได้เมื่อบุคคลมีจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ย่อมน้อยยจิตรู้ได้, การอบรมปัญญา ความรู้ ต้องอาศัย รวม 3 ประการคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้นการรู้จริง คือ รู้กระบวนการของธรรมชาติครบวงจร คือ รู้วิธีสัก 4

ความจริง มีลักษณะมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ไม่มีใครกำหนด หรือ บังคับได้, ไม่กลับกโลก เปลี่ยนแปลง ทรงสภาวะของตนเองไว้ตลอดไป, มีลักษณะเป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง มีความเป็นสากล, มีหลายคุณภาพ อาจมีใช้สิ่งที่ดีเสมอไป บางสิ่งไม่มีประโยชน์, ความจริงไม่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของใคร, ผู้รู้ความจริง ย่อมไม่ทะเลาะกันเพราะความจริง, ความ

จริงไม่ถูกกำจัดด้วยผู้รู้ บุคคล ทุกๆ คน ทั้งหลายในโลก ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคตย่อมรู้ความจริง ตามสภาวะของมัน ตรงกัน เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน

ความดี กลุ่มแรก เป็นลักษณะเชิงจิตวิสัย คือเป็นสิ่งที่รู้สึกได้ด้วยความสำนึกทางศีลธรรมของผู้ทำตัวเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องได้แก่ ลักษณะที่ว่า ตนเองดีเตียนตนเองไม่ได้ ผู้รู้สรรเสริญ ชื่อเสียงที่ดีฟังขจรไป (คนทั่วไปสรรเสริญ) ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน (อตปนียะ) มีสุขเป็นกำไร (สุขทระยะ) ให้ผลเป็นสุข (สุขวิบาก) ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ลักษณะของความดีกลุ่มที่สอง เป็นลักษณะเชิงวัตถุวิสัย คือเป็นลักษณะที่แสดงถึงธรรมชาติ หรือ สภาวะของความดีที่เป็นไปโดยตัวมันเอง ได้แก่ เป็นสิ่งที่ดี (สาธุ) เป็นสิ่งประเสริฐ (อริยะ) เป็นกุศล เป็นสิ่งที่ประโยชน์ (อตถะ) เป็นสิ่งที่ถูกต้อง (ธัมม) เป็นสิ่งไม่มีอาสวะ (อนาสวะ) เป็นสิ่งไม่มีโทษ (อนวัชชะ) ความซื่อตรงลดความดีเพิ่มขึ้น (อกุสลปรีหาย กุสลาภิวฑณ) ไม่เป็นไปเพื่อสั่งสมกิเลส (อปจยคามินี) เป็นไปเพื่อดับกรรม (กัมมนิโรธ) ไม่เป็นไปเพื่อก่อกรรม (นกัมมสมุทัย) ไม่ก่อเวรก่อภัย (อพยาปัชณะ) ทำให้ไม่หลงตาย ให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ความรู้กับความจริง

- ความรู้เป็นความจริง แต่ความจริงไม่ใช่ความรู้เสมอไป
- เป้าหมายความรู้ เพื่อรู้ความจริงและบรรลุความจริง
- ความรู้เป็นฐานหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความจริง
- หลักความจริง คือ อริยสัจ หลักความรู้คือ ญาณ 3 หลักปฏิบัติคือ มรรค 8
- เมื่อรู้แจ้งแทงตลอด ซึ่งอริยสัจ 4 ความรู้เป็นสิ่งเดียวกันกับสภาวะความจริงคือ การบรรลุความจริง คือ นิพพาน

ความรู้ ไม่ต้องเชื่อใคร เพราะรู้ด้วยตนเอง แต่ถ้ายังไม่รู้เชื่อผู้รู้ไปก่อน ความรู้คือการรู้ชัด ความรู้ ยอดเยี่ยม คือ ยถาภูตญาณ, ทศพลญาณ ความรู้ และความจริงปรากฏ เมื่อจิตเป็นสมาธิ

ความรู้ต่างกับความเชื่อ เพราะรู้แล้วไม่ต้องเชื่อใคร รู้แจ้งด้วยตนเอง รู้ในสิ่งใดหมดสงสัยในสิ่งนั้น และความรู้คือ ความรู้ระดับ ภาวนามยปัญญา ความจริงถูกต้องสมเหตุสมผลไม่ขัดแย้งกันเอง ความจริงมีหนึ่งเดียวไม่มีสอง ผู้รู้จริงย่อมไม่ทะเลาะวิวาทกันด้วยความจริง เมื่อจิตเป็นสมาธิ ความจริงย่อมปรากฏ พระพุทธเจ้า คือ ผู้รู้จริง ตรัสรู้เรื่องเดียวกัน ตรงกันทั้งอดีต อนาคต ปัจจุบัน คือ รู้เรื่องอริยสัจสี่

ความรู้ ความจริง ความดี จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าทั้งความรู้ ความจริง และความดี ล้วนสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่พระพุทธเจ้า ความรู้ที่แท้จริง

จะไม่เกิดขึ้น ถ้าบุคคลไม่มีความเชื่อมาก่อน คือจะต้องได้ยินได้ฟังจากผู้อื่นก่อน แล้วนำมาวิเคราะห์แยกแยะด้วยเหตุผล เป็นความเข้าใจ แต่คนส่วนมากมักจะติดอยู่เพียงแค่นี้ เพราะสิ่งที่ปิดกั้นความจริง ทำให้รู้ความจริงได้ช้าคือ ตัณหา ทิณฺฐิ และมานะ ต่อเมื่อบุคคลไม่พอใจหรือเห็นว่าสิ่งที่ตนรู้อย่างไม่ใช่ความจริง ก็พยายามภาวนาให้ยิ่งขึ้น จนบรรลุความจริงได้ในที่สุด

สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นความจริงมากมาย แต่ทรงสอนให้มนุษย์รู้ตามเฉพาะเรื่องที่มีประโยชน์เท่านั้น โดยเรื่องที่ พระองค์ทรงสอนตลอดพระชนม์ชีพ คือ เรื่องความจริงอันประเสริฐ คือ รู้ในอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เมื่อรู้ความจริงเรื่องทุกข์ รู้สาเหตุการเกิดทุกข์ รู้เท่าทันสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่ปรากฏให้คลายความยึดติดในตัวตน ทรงสอนให้รู้จัก วิธีปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ พ้นจากการต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ อันหา เบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด ไม่ได้ โดยการปฏิบัติตามมรรค 8 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จนเกิด อสวขยญาณ เป็นความรู้ระดับญาณขั้นสูงสุด คือ รู้ว่าตนหลุดพ้นจากสภาวะธรรม ฝ่ายสังขตะ แล้ว เรียกว่า บรรลุความจริงสูงสุดทางพุทธศาสนา คือ นิพพาน ความรู้ทางพุทธศาสนา คือ รู้ในอริยสัจ 4 ความรู้จึงเป็นเรื่องเดียวกับความจริง รู้แจ้งแทนตลอดอริยสัจ 4 เป็นการหยั่งรู้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยใครรับรอง ไม่ต้องเชื่อในใคร ไม่ต้องอาศัยตัวกลางใดๆ

ความรู้ ความจริง และความดี เราจะเห็นว่าความรู้ที่เกิดจากการได้ยินได้ฟังจากคนอื่น หรือแม้แต่ความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณาของตนเองนั้น ทางพุทธศาสนาไม่ได้เรียกว่า ความรู้เลย เป็นได้เพียงแต่ความเชื่อ เพราะอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง ไม่แน่นอนได้ แต่สิ่งที่พุทธศาสนาเรียกว่าความรู้เท่านั้น คือความรู้ที่เกิดจากญาณ เป็นการหยั่งรู้ถึงความจริงตามธรรมชาติ จากความจริงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้เห็นได้ว่า ความรู้ ความจริง และความดี ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ความเชื่อเป็นเบื้องต้นของความรู้ เมื่อเกิดความรู้แล้ว ก็จะบรรลุความจริงในที่สุด ในพุทธศาสนาจึงสอนถึงที่มาของความรู้ 3 ทาง ไม่ได้ทั้งความเชื่อและการคิดหาเหตุผลไปเสียทีเดียว แต่ก็ไม่ได้สอนให้ติดยึดอยู่เพียงเท่านั้น การภาวนาเพื่อให้เกิดญาณขึ้นในตนเอง เป็นสิ่งที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญมากกว่า เพราะเป็นวิธีที่จะเข้าถึงความจริงสูงสุดอันเป็นเป้าหมายเดียวของพระพุทธศาสนา นั่นคือ นิพพาน

บรรณานุกรม

กীরติ บุญเจือ. (2538). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒนา. (2547). **ญาณวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

เชาว์ พลอยชุม. (2549). **พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. (2545). **ธรรมานุกรม (ประมวลพระ
นิพนธ์)**. ฉบับโปรแกรมคอมพิวเตอร์.